

ХИЖНЯК Микола Іванович (до 85-річчя від дня народження)

3 квітня 2021 р. виповнюється 85 років від дня народження та 65 років трудової, лікарської, наукової, педагогічної та громадської діяльності видатному ученому-гігієністу, організатору санітарно-епідеміологічної служби України доктору медичних наук, професору, Заслуженому діячу науки і техніки України, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, дійсному члену Нью-Йоркської академії наук, професору кафедри військово-профілактичної медицини Української військово-медичної академії Міністерства оборони України Миколі Івановичу Хижняку.

М.І. Хижняк народився в селянській сім'ї у селі Червоному Яготинського району Київської області. Середню школу закінчив у 1954 р. в селі Лозовий Яр того ж району, після чого працював у колгоспі. В 1955 р. був призваний в армію, служив в Забайкальському військовому окрузі (м. Кяхта) на посаді писаря штабу полку, в 1956 р. був комісований за станом здоров'я. В цьому ж році поступив у Київський медичний інститут ім. О.О. Богомольця. Навчаючись в інституті з 1958 по 1962 рр. працював на Київській станції швидкої медичної

допомоги на посадах санітара, медбрата, середнього медичного працівника, фельдшера.

У 1962 р. М.І. Хижняк закінчив Київський медичний інститут ім. О.О. Богомольця за спеціальністю "Санітарно-гігієнічна справа". Після закінчення інституту працював на керівних посадах санітарно-епідеміологічної служби Київщини (Димерська (1962-1963 рр.), Бориспільська (1963-1976 рр.) районні санепідстанції. То був період становлення М.І.Хижняка як організатора санітарно-епідеміологічної служби та науковця. Він уміло поєднував свій значний досвід фахівця санітарно-епідеміологічної служби з науково-дослідницькою роботою.

У 1973 р. під керівництвом академіка Л.В. Громашевського М.І. Хижняк захистив дисертацію на тему: "Санітарно-гельмінтологічна оцінка роботи Бортницької зрошувальної системи" на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, яка стала вагомим внеском у вирішення проблеми зниження захворюваності населення геогельмінтозами в зонах функціонування зрошувальних систем в Україні.

У 1976 р. М.І. Хижняк був призначений на посаду головного лікаря Київської обласної санітарно-епідеміологічної станції. За час роботи М.І. Хижняк активно виступав проти формалізму в проведенні державного санітарно-епідеміологічного нагляду. Ним першим на теренах бувшого СРСР організований відділ охорони навколишнього середовища при обласній санітарно-епідеміологічній станції, докорінно змінені структура та штатний розпис обласної санепідстанції, проведено централізацію коштів відділів профілактичної дезінфекції області, що дало можливість щорічно будувати одну санепідстанцію. Київська обласна санітарно-епідеміологічна станція була школою передового досвіду з багатьох розділів роботи органів державного санітарно-епідеміологічного нагляду. М.І. Хижняк створив Музей санітарно-епідеміологічної служби Київської області та започаткував проведення щорічних науково-практичних конференцій за участю фахівців з інших республік.

У 1981 р. М.І. Хижняк, після звільнення з посади головного лікаря Київської обласної санепідстанції, перейшов працювати до Республіканської санепідстанції МОЗ України. Враховуючи великий досвід практичної роботи в санітарно-епідеміологічних установах різних рівнів управління, його залучали до роботи в санітарно-епідеміологічній управлінні МОЗ СРСР та МОЗ УРСР. Він брав участь у розробці постанови Ради Міністрів СРСР щодо інвентаризації токсичних відходів, що зберігалися на територіях промислових підприємств за що отримав подяку Міністра охорони здоров'я СРСР.

У 1983 р. на запрошення директора Всесоюзного науково-дослідного інституту гігієни і токсикології пестицидів, полімерів і пластичних мас МОЗ СРСР (ВНДІГІНТОКС) професора А.В. Павлова М.І. Хижняк переходить на наукову роботу. В науку він прийшов досвідченим фахівцем-практиком, маючи за плечима багатий досвід організатора санітарно-епідеміологічної служби. Свої перші кроки наукової діяльності в інституті на посаді старшого наукового співробітника він зробив в лабораторії системних досліджень стану здоров'я населення в зв'язку з застосуванням в

народному господарстві пестицидів та регуляторів росту рослин (керівник доктор медичних наук В.І. Польченко). За його безпосередньої участі були розроблені "Програма вивчення дії пестицидів і регуляторів росту рослин на стан здоров'я населення" (Програма С.10) та тимчасові методичні рекомендації для науково-дослідних і медичних інститутів-виконавців завдання 0.6 програми. М.І. Хижняк надавав науково-методичну допомогу в проведенні досліджень в Росії (Ставропольський, Краснодарський краї, Саратовська область), Україні, Азербайджані, Молдавії і Вірменії. Ця програма, як і результати проведених досліджень, отримали високу оцінку Колегії МОЗ СРСР.

М.І. Хижняк зробив науково-практичний внесок у вирішення проблеми кадрового забезпечення державного санітарно-епідеміологічного нагляду при застосуванні в сільському господарстві пестицидів і регуляторів росту рослин. Виконана ним разом із співробітниками ВНДІГНТОКС науково-дослідна робота за шифром "Штати", дала змогу реалізувати пропозицію: збільшити кількість санітарних лікарів з контролю за зберіганням, транспортуванням і застосуванням пестицидів у санітарно-епідеміологічних станціях республік бывшего СРСР на 2000 посад, в тому числі в Україні – на 200.

У 1986 р. М.І. Хижняк успішно захистив докторську дисертацію на тему "Наукове обґрунтування охорони навколишнього середовища і здоров'я населення при сільськогосподарському використанні стічних вод" за спеціальністю "Гігієна" (консультанти академік Є.Г. Гончарук, професори А.В. Павлов і М.О. Романенко). М.І.Хижняк виконав фундаментальні гігієнічні дослідження, які внесли вагомий внесок у вивченні впливу землеробських полів зрошення на виникнення і перебіг інфекційних та паразитарних хвороб, науково обґрунтував заходи з охорони навколишнього середовища і здоров'я людини при сільськогосподарському використанні міських стічних вод і стоків тваринницьких комплексів.

Матеріали наукових досліджень, проведені М.І. Хижняком, послужили підґрунтям для підготовки за його участі санітарних правил, методичних вказівок та гігієнічних рекомендацій щодо землеробських полів зрошення, монографій "Гігієнічна оцінка землеробських полів зрошення", 1975 р. (у співавторстві з М.О. Романенко), "Біологічне забруднення навколишнього середовища та здоров'я людини", 1992 р. (за редакцією проф. М.І. Хижняка), "Санітарно-епідеміологічні основи очищення тваринницьких стоків ґрунтом", 1990 р. та "Санітарно-епідеміологічні основи очищення стічних вод ґрунтом", 1993 р. (у співавторстві) тощо.

У 1989 р. М.І. Хижняк був обраний за конкурсом керівником відділення з вивчення соціально-гігієнічних факторів, а згодом керівником відділення вивчення стану здоров'я населення заново створеного Київського науково-дослідного інституту соціальної гігієни та управління охороною здоров'я МОЗ Української РСР. Тут повною мірою розкрилися організаторські та наукові здібності М.І. Хижняка як наукового керівника та дослідника проблеми стану здоров'я населення України.

М.І. Хижняк зробив вагомий внесок у вивчення здоров'я населення України в період проведення Всесоюзного перепису населення (1989 рік). Під його керівництвом були отримані репрезентативні дані за багатьма характеристиками здоров'я населення і організації медичної допомоги населення 8 областей України та м. Києва. Вказані дослідження дозволили виявити наслідки впливу радіонуклідів на організм дітей, довести можливість реального збільшення кількості хворих на рак щитовидної залози, обґрунтувати необхідність проведення профілактичних заходів, у зв'язку зі зміною структури захворюваності дітей та домінуванням у них хвороб ендокринної системи.

В 1991 р. М.І. Хижняк одержав атестат професора зі спеціальності "Гігієна", а в 1994 р. був обраний дійсним членом Нью-Йоркської академії наук.

Після ліквідації Київського науково-дослідного інституту соціальної гігієни та управління охороною здоров'я МОЗ Української РСР з 1995 р. наукова діяльність професора М.І. Хижняка пов'язана з вивченням стану здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України: спочатку на посаді провідного наукового співробітника, а з 1996 р. професора кафедри військово-профілактичної медицини Української військово-медичної академії Міністерства оборони України. Глибокі знання та великий практичний досвід роботи дають змогу Миколі Івановичу Хижняку на високому рівні проводити в Академії педагогічну, методичну та наукову роботу з військової гігієни, епідеміології та екології. Як спеціаліст високої кваліфікації в сфері загальної і військової гігієни та екології, М.І. Хижняк зробив вагомий внесок у справу збереження і зміцнення здоров'я військовослужбовців, удосконалення системи санітарно-епідеміологічного нагляду в Збройних Силах України. Разом зі своїми учнями професор М.І.Хижняк проводить дослідження стану здоров'я військовослужбовців залежно від видів збройних сил, родів військ, умов військової служби та побуту.

Наукова діяльність професора М.І. Хижняка відрізняється виключною багатогранністю. Широкий погляд на методологію вивчення стану здоров'я населення дав йому можливість визначити своє кредо: "Людина - навколишнє середовище - здоров'я населення". Майже усі результати досліджень М.І. Хижняка мають пряме або опосередковане відношення до практики охорони здоров'я і знаходять в ній своє застосування. По праву його можна назвати одним із небагатьох учених-гігієністів, хто протягом своєї наукової діяльності ніколи не зраджував основній власній меті – збереження здоров'я людини.

За період своєї науково-практичної діяльності М.І. Хижняк опублікував понад 740 наукових та навчально-методичних праць з різних проблем гігієни, епідеміології, екології, соціальної гігієни і організації охорони здоров'я, в тому числі 18 монографій, книг, 7 підручників та 7 навчальних посібників.

Навчальний посібник "Здоров'я людини та екологія", 1995 р. (у співавторстві з проф. А.М. Нагорною) був визнаний одним з кращих серед поданих на конкурс, організований Фондом "Відродження" в рамках Програми "Трансформація гуманітарної освіти в Україні". Під керівництвом професора М.І. Хижняка вперше в Україні підготовлений та виданий підручник для слухачів вищих військових медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації "Екологія", 2003 р. Він є співавтором підручника "Військова гігієна з гігієною при надзвичайних ситуаціях", 2005 р. та посібників "Санітарно-гігієнічне забезпечення польового водопостачання військ", 2004 р., "Санітарно-гігієнічний контроль за умовами стаціонарного та польового розміщення військ", 2007 р., "Військова гігієна та військова епідеміологія", 2008 р., "Військова епідеміологія з медичною паразитологією", 2009 р. Під керівництвом М.І. Хижняка підготовлені та видані підручники "Військова гігієна", 2007 р., "Військова епідеміологія (загальні питання)", 2010 р., "Військова епідеміологія (окремі питання)", 2010 р., "Військова гігієна (загальні питання)", 2011 р., "Військова гігієна (гігієна праці в окремих видах збройних сил та родах військ)", 2011 р., "Військова екологія", 2012 р., 2020 р. Він має патент на винахід "Спосіб скринінг-прогнозування хронічних неінфекційних захворювань та пристрій для його здійснення" і 3 авторські свідоцтва на винаходи.

Професором М.І. Хижняком створено наукову школу з соціальної медицини та гігієни. Його учні – 21 доктор і 40 кандидатів медичних і біологічних наук успішно продовжують розвивати профілактичний напрямок досліджень в різних регіонах України, країнах СНД (в Білорусії, Молдавії, Росії та за кордоном).

Професор М.І. Хижняк бере активну участь у науково-громадській роботі академії: Він є членом Вченої ради Української військово-медичної академії; членом спеціалізованої Вченої ради з присудження наукових ступенів кандидатів і докторів наук зі спеціальної тематики; членом редакційних колегій журналу "Військова медицина України"; збірників наукових праць "Військова охорона здоров'я".

Дослідження та наукові праці професора М.І. Хижняка мають велике науково-практичне значення, відзначаються глибиною наукових розробок, які широко впроваджені у практичну медицину.

За наукові досягнення М.І. Хижняку присвоєне Почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України" (2005 р.); він є лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки за 2020 рік, нагороджений 16 відомчими медалями і знаками Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та багатьма грамотами.

Сердечно вітаємо Миколу Івановича Хижняка з ювілеєм, бажаємо йому доброго здоров'я і подальших успіхів у його плідній науковій та педагогічній діяльності.

*Міністерство охорони здоров'я України
Міністерство оборони України
Командування медичних сил ЗС України
Українська військово-медична академія*